

ALAN SCHWARZ

De ADHD golf

**De toename van ADHD
en hoe ouders, leerkrachten, artsen
en anderen hiermee omgaan**

**‘Een belangrijk en meeslepend boek
Verplicht leesvoer!’**

The New York Times

ALAN SCHWARZ

DE ADHD-GOLF

DE TOENAME VAN ADHD EN HOE OUDERS,
LEERKRACHTEN, ARTSEN EN ANDEREN
HIERMEE OMGAAN

KOSM • S

KOSM • S

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl

 [kosmos.uitlegers](https://www.facebook.com/kosmosuitgevers)

 [kosmosuitgevers](https://www.instagram.com/kosmosuitgevers)

ADHD Nation. Children, Doctors, Big Pharma, and the Making of an Epidemic

© 2016 Alan Schwarz, verschenen bij Scribner, een imprint van Simon & Schuster, Inc.

© 2018 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Vertaling: Vertaal&zo, Jörgen van Drunen

Omslagontwerp: Tein Traniello

Vormgeving binnenwerk: Zeno Carpentier Alting

ISBN 978 90 215 5948 3

ISBN e-book 978 90 215 6623 8

NUR 860

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

INHOUD

VOORWOORD LIESBETH HOP 9

INLEIDING 15

VOORWOORD 21

DEEL I

Hoofdstuk 1: De rekenpillen van Flip de Stoelewip 27

Hoofdstuk 2: Dr. Conners 41

Hoofdstuk 3: Van MBD naar ADD 57

Hoofdstuk 4: Ramkoers 74

DEEL II

Hoofdstuk 5: Kristin 100

Hoofdstuk 6: Jamison 113

Hoofdstuk 7: ADD for all 125

Hoofdstuk 8: De kaping 142

Hoofdstuk 9: Er is iets wat zij over ons weten 160

DEEL III

- Hoofdstuk 10: Van kwaad tot erger 175
- Hoofdstuk 11: Niet goed genoeg 188
- Hoofdstuk 12: De mooiste tijd van je leven 205
- Hoofdstuk 13: We gaan er even uit voor de commercials 223
- Hoofdstuk 14: De waarheid onder ogen zien 243
- Hoofdstuk 15: Verbinding 264

DEEL IV

- Hoofdstuk 16: Dit doet kapitalisme met je brein 277
- Hoofdstuk 17: Binnenkort bij een arts bij u in de buurt 291
- Hoofdstuk 18: Hoe nu verder? 308

- Nawoord 317
- Dankwoord 321
- Bijlage 325
- Verklarende woordenlijst 329
- Noten 333
- Literatuurlijst 347
- Register 373

INLEIDING

ADHD (*attention deficit hyperactivity disorder*; aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit) bestaat. Laat je door niemand wijsmaken dat dit niet zo is.

Een jongen die als een gek door huizen en drukke straten raast, kan zichzelf en anderen in gevaar brengen. Een meisje dat nog geen twee minuten kan stilzitten om naar de juf of meester te luisteren, leert niets. Een volwassene die zich niet voldoende kan concentreren om een formulier voor zijn ziektekostenverzekering nauwkeurig in te vullen, kan niet aan de eisen van het moderne leven voldoen. Als iemand met een combinatie van deze problemen worstelt, die ernstig genoeg zijn om zijn dagelijks functioneren te beperken, en er bestaat geen plausibele verklaring voor die problemen, dan heeft hij mogelijk een ernstige, zij het enigszins mysterieuze aandoening waaraan men binnen de reguliere geneeskunde de naam ADHD heeft gegeven.

Niemand weet precies waardoor de aandoening wordt veroorzaakt. De meest genoemde theorie is dat de hyperactiviteit, het gebrek aan concentratievermogen en de impulsiviteit, die kenmerkend zijn voor de klassieke ADHD, het gevolg zijn van een minder goed functioneren van transmitters en synapsen in het brein.² Iemands omgeving speelt duidelijk ook een rol: een chaotische

thuisituatie, een rigide schoolomgeving of een werkplek met veel afleiding kunnen de symptomen veroorzaken of verergeren. Helaas is er net als bij een groot aantal andere psychische aandoeningen, zoals depressie of angst, geen eenduidige manier om ADHD te diagnosticeren. Er is geen bloedonderzoek of CT-scan waarop artsen de uitspraak 'Oké, daar zit het' kunnen baseren. Het enige wat men kan doen, is zorgvuldig beoordelen of de ernst van het gedrag een diagnose rechtvaardigt. (Iedereen is tenslotte in verschillende mate snel afgeleid of impulsief.) Eén ding is echter zeker: ADHD is ongeheel. Als je deze aandoening hebt, leer je wellicht hoe je je eraan kunt aanpassen, eventueel met behulp van medicatie, maar tegen alle patiënten wordt gezegd dat ze het voor de rest van hun leven met hun abnormale hersenen zullen moeten doen.

De gebruikte medicijnen (lange tijd Ritalin en nu voornamelijk Concerta en Strattera; in Amerika voornamelijk Adderall, Concerta en Vyvanse) hebben een opmerkelijk positieve invloed op de concentratie en impulscontrole van de patiënten. Net als OxyContin (werkzame stof oxycodon) en kalmerende middelen, zoals valium, zijn dit krachtige geneesmiddelen die gevaarlijk en verslavend kunnen zijn, in het bijzonder bij een incorrecte inname. Al met al hebben ze echter duidelijk meer goed dan kwaad gedaan; ze zijn niet het werk van de duivel. Als de diagnose ADHD door een gekwalificeerde en verantwoordelijke gezondheidsprofessional is gesteld, is een behandeling met behulp van medicatie voor jezelf of voor je kind niet onredelijk.

De officiële beschrijving van ADHD die door de American Psychiatric Association wordt gehanteerd, is door topdeskundigen geformuleerd en wordt in het hele land door artsen als leidraad gebruikt. Volgens deze beschrijving heeft ongeveer 5 procent van de kinderen ADHD, en dan gaat het voornamelijk om jongens. De meeste deskundigen zijn van mening dat dit percentage een zinnig referentiepunt is.

Maar wat gebeurt er in de praktijk van alledag?

Vijftien procent van de Amerikaanse jongeren, dat is *drie keer* zoveel als die 5 procent van daarnet, krijgt de diagnose ADHD. Dat zijn dus miljoenen extra kinderen die te horen krijgen dat er iets mis is met hun hersenen. De meesten van hen krijgen vervolgens zwa-

re medicijnen voorgeschreven. Het landelijke percentage jongens dat de diagnose krijgt, is maar liefst 20. In zuidelijke staten, zoals Mississippi, South Carolina en Arkansas, gaat het om 30 procent van alle jongens, dus bijna één op de drie.³ (Jongens zijn meestal meer hyperactief en impulsief dan meisjes, bij wie ADHD meestal tot uiting komt in de vorm van concentratieproblemen.) In sommige provincies in Louisiana slikt bijna *de helft* van de jongens die in groep vijf, zes of zeven zitten, ADHD-medicijnen.⁴

ADHD is uitgegroeid tot de vaakst foutief gediagnosticeerde aandoening binnen de Amerikaanse geneeskunde.

Bedroevend genoeg zijn er binnen de bloeiende ADHD-industrie maar weinig mensen die deze realiteit erkennen. Veel mensen bedoelen het goed. Zij zien kinderen thuis, op school en in hun wachtkamer die het echt heel moeilijk hebben, en zijn ervan overtuigd dat de diagnose en medicatie het leven van deze kinderen kunnen verbeteren. Anderen hebben gemengde motieven: soms hebben leerkrachten gewoon liever niet zulke lastige leerlingen in de klas, sommige ouders willen dat het in huis minder luidruchtig is en artsen kunnen er zeer gemakkelijk geld mee verdienen. In de meest schandelijke hoek bevinden zich vooraanstaande artsen en onderzoekers die worden betaald door farmaceutische bedrijven die miljoenen dollars hebben verdiend aan de ongehinderde en onbehoedzame opmars van ADHD.

Sommige mensen geven de schuld aan het feit dat men in het nieuwe millennium graag naar kant-en-klare oplossingen zoekt, zoals een pilletje, of gewoon aan het feit dat kinderen te lang op het internet zitten. Maar de rancune die om ADHD heen hangt, gaat op zijn minst een halve eeuw terug, naar de tijd waarin deze aandoening de minder verkoopbare naam *minimal brain dysfunction* (minimale hersendisfunctie) had. Tijdens een hoorzitting van het Congres in 1970, niet lang nadat Ritalin zich had ontpopt als een middel om ernstig hyperactieve kinderen te kalmeren, werd onderzocht of te veel kinderen ‘gedragsmedicijnen’ kregen voorgeschreven.⁵ Terwijl het percentage kinderen dat de diagnose ADHD kreeg tot aan het jaar 2000 gestaag groeide, berichtten de media van de herhaaldelijke touwtrekkerij tussen ouders die zeiden dat Adderall voor hun gezin de redding was, en ouders die de overmedicatie van

kinderen openlijk afkeurden. Veel mensen zeiden dat deze vijandigheid kinderen met ADHD stigmatiseerde en ouders ontmoedigde om hulp te zoeken. Aan de andere kant bleek dit stigma niet echt ontmoedigend te zijn. Diagnoses worden bij het minste of geringste symptoom nog steeds aan de lopende band gesteld. Hierdoor heeft één op de zeven kinderen die de middelbare school verlaten, te horen gekregen dat het ADHD heeft. Het gaat dus niet meer om een kleine minderheid, maar om een flinke groep jongeren die mede bepalend zal zijn voor de toekomst van Amerika. Schokkend genoeg is het vrijwel zeker dat het aantal kinderen dat *onterecht* de diagnose ADHD heeft gekregen, groter is dan het aantal kinderen dat deze aandoening echt heeft. Hierdoor is de hele toestand rond ADHD zo verwarrend dat niemand precies weet wat we ermee aan moeten.

De ADHD-explosie is voor sommigen letterlijk een lachertje geworden. Stephen Colbert noemde het ‘Meducatie’ en beschreef een arts die Adderall aan kinderen voorschreef *die de aandoening niet hadden*, zodat ze betere cijfers konden halen. ‘Schokkend!’ zei Colbert. ‘Er zijn warempel kinderen in Amerika die de diagnose ADHD niet hebben gekregen!’⁶ *The Onion* publiceerde een cynisch portret van een 14-jarig meisje met de aandoening ‘Youthful Tendency Disorder’ (‘neiging tot jeugdigheidstoornis’).⁷ Deze plagerijtjes worden door ADHD-steungroepen stelselmatig verworpen als respectloos. Dat zijn ze misschien ook wel, maar sommige voorstanders roepen satire en scepsis over zichzelf af door hun absurde commerciële boodschappen. Daarbij springen ze namelijk heen en weer tussen beweringen omtrent de ernst van de aandoening (volgens een artikel wordt ‘het functioneren er vierentwintig uur per dag door beperkt’) en het ophemelen van de vermeende positieve aspecten ervan.⁸ Volgens sommige bronnen hadden Thomas Edison, Abraham Lincoln, Galileo en zelfs Socrates mogelijk ADHD, waarbij wordt geïmpliceerd dat de aandoening bijdroeg aan hun genialiteit.⁹ De twijfelaars worden zodoende aangemoedigd om zich in dit ‘zeer goede gezelschap’ te begeven. (Deze lijst staat nu op een website en wordt daar omringd door advertenties voor ADHD-medicatie.) De steun- en lobbygroep van de aandoening, Children and Adults with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (CHADD), heeft een overzicht van ‘twaalf fantastische ADHD-superkrachten’

gepubliceerd, met onder andere ‘multitasking’, een ‘laserachtige focus’ en ‘een sterk moreel kompas’.¹⁰ Het is een merkwaardige lijst, want het *onvermogen* om zich op een taak te blijven concentreren en *gebrekkige* focus behoren tot de officiële hoofdsymptomen van de aandoening.

ADHD neemt een uitzonderlijk bizarre plaats binnen de Amerikaanse cultuur in, om over de Amerikaanse geneeskunde nog maar te zwijgen. De aandoening is namelijk uitgegroeid tot een hersenstoornis die door sommigen wordt geveinsd. Doordat Adderall, Concerta en andere medicijnen iemands motivatie en concentratievermogen direct kunnen verbeteren, bijvoorbeeld voor tentamens of de belastingaangifte, zijn de pillen verworpen tot prestatiebevorderende middelen, steroïden voor de hersenen. Zo zit ADHD verstrikt in een subtiele balanceeract tussen de behandeling van de zieken en de verleiding van de gezonden. Dit leidt tot onjuiste diagnoses, niet alleen onder volwassenen, die kunnen vertellen wat artsen willen horen, maar ook onder kinderen. Dit komt doordat sommige ouders de symptomen die hun kinderen vertonen overdrijven, zodat ze medicijnen voorgeschreven krijgen. De arts knikt gewillig en zegt: ‘Laten we Concerta maar eens proberen om te kijken of het helpt.’ Als dat stevast zo is en de schoolprestaties van het kind verbeteren, lijkt de ADHD-diagnose gerechtmatigd te zijn geweest. Maar de arts had ook kunnen zeggen: ‘Probeer deze schoenen met dikke zolen eens om te kijken of je daar groter van wordt.’

Zo stijgt het aantal diagnoses alsmaar verder, tot we op het punt zijn aangekomen waarop miljoenen kinderen tegenwoordig het etiket ‘hersenaandoening’ opgeplakt krijgen, terwijl ze die waarschijnlijk helemaal niet hebben. Hierdoor verandert hun zelfbeeld voor altijd. Dit lijkt een groot aantal machtige mensen echter niets te kunnen schelen. Een perfect voorbeeld hiervan dateert uit 2013, toen de *New York Times* met het nieuws op de proppen kwam dat maar liefst 15 procent van alle Amerikaanse kinderen, en 20 procent van alle jongens, de diagnose ADHD krijgt. Een vooraanstaand arts reageerde in een wetenschappelijk psychiatrisch tijdschrift: ‘Deze cijfers zijn eigenlijk goed nieuws... Het lijkt erop dat we na meer dan twee decennia van belangenbehartiging steeds dichterbij de signalering en behandeling van een meerderheid van kinderen en

adolescenten met ADHD komen.²¹ Wat hij en zoveel anderen niet zien, of niet willen zien, is dat hun ijver om elk kind te vinden dat ook maar een vleugje ADHD lijkt te hebben, ertoe heeft geleid dat ze ontzettend veel dolfijnen in hun tonijnnetten hebben gevangen.

Dit boek vertelt het verhaal over de krachten die al zeer lang werkzaam zijn en ons hebben gebracht waar we nu zijn. Dit verhaal wordt voornamelijk verteld aan de hand van de ervaringen van drie mensen.

Een van hen is een landelijk bekende en vermaarde kinderpsycholoog, die misschien wel de vader van ADHD en de bijbehorende medicijnen genoemd zou kunnen worden en die nu ernstige twijfels heeft over zijn rol in, zoals hij het zelf beschrijft, ‘een nationale ramp met een alarmerende omvang’. Daarnaast maak je kennis met twee kinderen: een zevenjarig meisje dat onterecht de diagnose ADHD heeft gekregen, en een veertienjarige jongen, die onder enorme academische druk staat, en die symptomen tegenover zijn nietsvermoedende arts voorwendt om een vast voorraadjie Adderall te scoren. Beiden hebben tien jaar onder de consequenties geleden. Hoewel niet iedereen meemaakt wat zij hebben meegemaakt, zijn hun verhalen bij lange na niet zo zeldzaam als de meeste mensen beseffen. Bovendien vormen ze een mooi voorbeeld van de onbedoelde schade die door de steeds verder escalerende strijd tegen ADHD wordt aangericht.

Ondanks de tientallen andere personages in dit verhaal, onder wie kinderen, artsen, ouders, leerkrachten, farmaceutische bedrijven en nog veel meer, is dit geen zij-boek maar een wij-boek. Het is het verhaal over hoe wij, als maatschappij, hebben toegestaan dat wat een legitieme medische aandoening zou kunnen zijn, is verworpen tot iets onherkenbaars, en hoe we het hebben laten gebeuren dat heilzame medicatie een ernstig drugsprobleem is geworden. Dat zijn dingen die we moeten bespreken.

Want of het nu slechts één Amerikaans kind betreft of de huidige 6 miljoen, als we tegen een kind zeggen dat het een blijvende, potentieel verwoestende hersenaandoening heeft, kunnen we er maar beter voor zorgen dat we het bij het rechte eind hebben.

DEEL EEN

DE REKENPILLEN VAN FLIP DE STOELEWIP

Het Emma Pendleton Bradley Home strekte zich uit over veertien beboste en rustgevende hectaren aan de rand van Providence op Rhode Island. Hier werden kinderen verwelkomd die niemand anders wilde.¹² Het tehuis opende zijn deuren in 1931 en het wemelde er van tientallen kinderen, van peuters tot tieners, die er met hun onhandelbare gedrag voor hadden gezorgd dat hun ouders hen naar dit ziekenhuis hadden gebracht. Het was een van de eerste instellingen voor moeilijke kinderen en kinderen met stoornissen. Alleen 'schuld' was niet welkom. De kinderen werden in de gaten gehouden en opgeleid, voor zover mogelijk, door een team van verpleegkundigen onder leiding van de jonge arts Charles Bradley.

Dr. Bradley kon het niet aanzien als een kind pijn had, laat staan dat hij zelf een kind pijn zou doen. Maar soms vond hij dat hij geen keuze had. Om erachter te komen wat er met het brein van deze jonge kinderen aan de hand was, gebruikte hij een pneumo-encefalogram. Dat is een spinale punctie, waarbij via een naald luchtbelletjes (of een ander gas) werden geïnjecteerd die via de wervelkolom naar het brein gingen. Daarbij werd vocht naar buiten geduwd, waardoor afwijkingen duidelijker zichtbaar werden op röntgenfoto's. Naast de martelprocedure zelf zorgde de splijtende hoofdpijn

die erop volgde, ervoor dat het personeel er net zo zwaar onder leed als de kinderen zelf. Was er maar iets anders, wat dan ook, dat de pijn kon wegnemen.

Dr. Bradley kreeg de ingeving om het zonder doktersrecept verkrijgbare Benzadrine uit te proberen, een middel tegen sinusinfecties waarvan was gebleken dat het bij volwassenen ook een positieve invloed op hun stemming had. Een week lang gaf hij aan dertig kinderen tabletten met 10 mg werkzame stof om te kijken of het zou helpen. Het experiment mislukte jammerlijk. De hoofdpijnen waren nog net zo erg als voorheen. Maar er gebeurde wel iets anders, een verandering die zo spectaculair was dat hij het nauwelijks kon geloven.

De kinderen werden rustiger. Ze luisterden. Ze leerden. Misschien wel voor de eerste keer genoten ze van succes, lof en een drang om op school beter hun best te doen. 'Het lijkt wel of ik de dingen vandaag niet snel genoeg kan doen,' merkte een van de kinderen op. Een ander kind zei dat hij 'plezier in mijn buik' voelde. Ze vlogen als nooit tevoren door rekensommen heen en oefenden met een voorheen onmogelijk gehouden concentratie met hun handschrift. Een van de kinderen zei: 'Ik maak gewoon mijn bed op en voor ik het weet ben ik klaar!' Sommige kinderen noemden hun medicijnen zelfs 'rekenpillen'.¹³

Dr. Bradley was geschokt. Samen met het ziekenhuispersoneel probeerde hij deze gekwelde kinderen zo goed mogelijk te verzorgen. Ze leerden hun nieuwe sociale vaardigheden en gedragsvaardigheden, zodat ze later goed in de maatschappij zouden kunnen functioneren. Bradley was helemaal niet op zoek naar een wonderpil en wilde er misschien ook wel geen. Maar als wetenschapper in hart en nieren wist hij dat zijn bevindingen nader onderzoek verdienden.

Door puur toeval had Bradley een manier ontdekt om kinderen rustiger te maken en ervoor te zorgen dat ze opletten, iets wat de mens, zolang als het ouderschap bestaat, al probeert.

Ergens in wat we nu Frankrijk en Spanje noemen, zijn op paleolithische muren en plafonds grottekeningen te zien van wild rondrennende jongens die niet naar het geschreeuw van hun moeders luisteren.

OVER DE SCHRIJVER

Alan Schwarz is onderzoeksjournalist die genomineerd is voor de Pulitzer Prize. Hij werkt voor de *New York Times*. Zijn geprezen serie van meer dan honderd onderzoeksartikelen bracht de ernst van hersenschuddingen in de NFL (National Football League) aan het licht en leidde tot landelijke veiligheidsmaatregelen. Zijn werk werd in de *New York Times* gepubliceerd en werd bekroond met de George Polk Award, de prijs die wordt toegekend door Associated Press voor *project reporting* (drie keer), en in 2013 met de Excellence in Statistical Reporting Award van de American Statistical Association. Hij woont met zijn gezin in New York.

Steeds meer kinderen en volwassenen worden gediagnosticeerd met ADHD en krijgen hier medicijnen voor. Waar komt deze ADHD-explosie vandaan? Is er werkelijk sprake van een toenemend aantal mensen met ADHD of wordt deze diagnose te snel en onnodig gesteld?

De gedragsproblematiek van ADHD is reëel: iemand die zich slecht kan concentreren heeft minder ruimte om te leren en zich te ontwikkelen of zich op zijn dagelijkse taken te richten. Tegelijkertijd is er bij diagnose ook sprake van stigmatisering en (soms) onnodig medicijngebruik. Bovendien blijkt behandeling niet altijd het gewenste effect te hebben. Rondom ADHD heeft zich een ingewikkeld kluwen van verschillende factoren en meningen gevormd. Wat zijn de rollen van ouders, leerkrachten, artsen, farmaceutische bedrijven en media?

Onderzoeksjournalist Alan Schwarz duikt in de geschiedenis van deze inmiddels controversiële aandoening. Schwarz kijkt naar de ontwikkelingen in diagnostisering en medicijngebruik, haalt kritische stemmen aan en schetst een verhelderend beeld van onze huidige maatschappij en de cultuur rondom ADHD.

Met voorwoord van Liesbeth Hop, opvoedcoach en specialist Jeugd en Media

9 789021 559483

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
M•S**

NUR 860

Kosmos Uitgevers
Utrecht/Antwerpen